

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1929 kl. 4 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 15 mars 1929 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 213, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med aktiebolaget svenska tobaksmonopolet träffa tilläggsöverenskommelse till det mellan staten och bolaget den 12 februari 1915 upprättade kontrakt angående utövande av svenska statens tobaksmonopol i huvudsaklig överensstämmelse med följande förslag:

»Emellan svenska staten samt aktiebolaget svenska tobaksmonopolet är överenskommelse träffad därom, att §§ 6 och 14 i kontraktet den 12 februari 1915 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 6.

För alla de tobaksvaror, vare sig inom riket tillverkade eller importerade, vilka av bolaget försäljas eller eljest utlämnas, ävensom för alla tobaksvaror, som enligt 22 § i förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket importeras för försäljning, skall bolaget till staten erlægga skatt till belopp, motsvarande de vid varje tid å tobaksvaror gällande skattesatser.

Bolaget skall den 10, 20 och näst sista dagen i varje månad till statskontoret inleverera ett belopp, motsvarande en tredjedel av den skatt å tobaksvaror, som kan beräknas belöpa för samma månad.

I samband med den skatteleverans, som verkställes näst sista dagen i månaden, skall slutlig avräkning äga rum mellan staten och bolaget beträffande de skattebelopp, som belöpa å de tobaksvaror, vilka bolaget under nästföregående månad levererat, eller för vilka bolaget under nästföregående månad uppburit den i 22 § i nyssnämnda förordning stadgade licensavgift. Skattebeloppen uträknas med ledning av bolagets böcker, och slutavräkningen för varje månad skall vara åtföljd av å nämnda böcker grundad uträkning av skattebeloppen, vilken skall vara å bolagets

vägnar avgiven av verkställande direktören samt till riktigheten styrkt av den utav Kungl. Maj:t utsedde jourhavande direktören och en av de utav Kungl. Maj:t utsedda revisorerna i bolaget.

Vid skatteleveransen näst sista dagen i månaden göres avdrag för det belopp, som, enligt vad därom är särskilt stadgat, skall tillgodoföras bolaget för inköp under nästföregående månad av inom riket odlad tobak. Detta belopp skall beräknas efter den vikt, som angives å de av kontrollstyrelsens ombud till riktigheten bestyrkta vågsedlar rörande till bolaget levererad myckenhet av varan.

§ 14.

Detta kontrakt gäller till utgången av år 1930 samt förlänges sedermera för ett år i sänder, där ej från statens sida uppsägning sker. Uppsägning skall ske minst sex månader före kontraktets utlöpande.

Från bolagets sida är kontraktet ouppsägbart.

Denna överenskommelse skall äga tillämpning från och med den 1 juli 1929.

Genom denna överenskommelse upphävas punkterna 3, 4 och 6 i tilläggsavtalet den 20 juni 1924 mellan svenska staten och bolaget.»

Till utskottet hava jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

motionen nr 424 i andra kammaren av herr *Lovén* m. fl., i vilken hemstälts, »att, därest det mellan staten och A.-B. Svenska Tobaksmonopolet förefintliga kontraktet på grund av Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition bliver förlängt, riksdagen måtte besluta, att, därest icke vid Pehr Fricks fabriker arbete kan beredas nu anställda arbetare genom fortsatta leveranser till monolet eller genom monolets övertagande av fabriken, de vid Pehr Fricks fabriker i Malmö anställda arbetarna måtte erhålla ekonomisk gottgörelse, att utgå efter enahanda grunder, som tidigare tillämpats för tobaksarbetare, vilka till följd av tobaksmonopolets införande blevo utan sysselsättning i sitt yrke»; och

motionen nr 425 i andra kammaren av herr *Weibull*, i vilken hemstälts, »att, därest det emellan staten och Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet förefintliga kontraktet på grund av Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition bliver förlängt, riksdagen måtte besluta, att ersättning skall utgå till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda för den förlust, som kommer att drabba vederbörande genom att fabriken verksamhet måste nedläggas, allt i överensstämmelse med de principer, som varit gällande för ersättning till de tobaksfabrikanter och hos dem

anställd personal, vilka blevo tvungna att vid införandet av statsmonopol i tobakstillverkningen nedlägga rörelsen».

I samband med förenämnda proposition och motioner har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lovén* väckt motion, nr 334, i vilken hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid omprövning av frågan om förnyad oktroj för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet jämväl överväges, huruvida och i vilken omfattning de arbetare, som av monopolbolaget efter ingången av år 1927 avskedats eller kunna komma att avskedas, böra i anledning av sina mistade utkomstmöjligheter inom yrket beredas förmanligare ersättning än som tidigare tilldelats vid avskedande under denna tid».

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för motionärernas yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Det mellan svenska staten och aktiebolaget svenska tobaksmonopolet den 12 februari 1915 avslutade kontraktet om utövandet av statens tobaksmonopol med tillhörande tilläggsavtal gäller till och med utgången av år 1929 samt förlänges sedermera för fem år i sänder, där ej från statens sida uppsägning sker. Uppsägning skall ske minst sex månader före kontraktets utlöpande. Från bolagets sida är kontraktet ouppsägbart. Begagnar staten sin rätt att uppsäga kontraktet, är staten skyldig att vid kontraktstidens utgång inlösa samtliga preferensaktier i bolaget till nominella värdet med tillägg av den å aktierna belöpande vinsten för sista räkenskapsåret.¹

Utskottet.

Det med propositionen framlagda förslaget till tilläggsöverenskommelse med monopolbolaget avser *dels* att kontraktet angående monopolrättens utövande skall erhålla fortsatt giltighet till utgången av år 1930 och innehålla bestämmelse därom att kontraktet förlänges för ett år i sänder, där ej från statens sida uppsägning sker minst sex månader före dess utlöpande, *dels ock* att tobaksskatten skall inlevereras — i stället för såsom nu den 29 i varje månad för tobaksvaror, som levererats eller licenserats under nästföregående månad — den 10, 20 och näst sista dagen i varje månad till belopp motsvarande en tredjedel av den skatt, som kan beräknas belöpa för samma månad, varefter slutlig avräkning skall äga rum i samband med den skatteleverans, som verkställs näst sista dagen i påföljande månad.

Propositionen.

I sitt anförande till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen lämnat en kortfattad redogörelse

Departements-
chefen.

¹ Gällande kontrakt med tobaksmonopolet äro intagna i monopolkontrollutredningens betänkande den 21 november 1928 (Statens offentliga utredningar 1928: 27; sid. 236 o. ff.)

för det av särskilda, inom finansdepartementet tillkallade utredningsmän (monopolkontrollutredningen) den 21 november 1928 avgivna betänkande angående anordnandet av den statliga kontrollen av aktiebolaget svenska tobaksmonopolets verksamhet jämte i anledning av betänkandet inkomna utlåtanden. I anslutning härtill har departementschefen meddelat, att han, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande, den 16 januari 1929 tillkallat en person att inom finansdepartementet biträda vid den fortsatta handläggningen av bland annat ifrågakvarande spörsmål.

Angående frågan om förlängd oktroj för aktiebolaget svenska tobaksmonopolet har departementschefen därefter anfört följande:

»Om ock på grund av det läge, vari utredningen angående bolaget befinner sig, oktrojen måste på i huvudsak oförändrade villkor förlängas, bör likväl denna förlängning icke utsträckas över en tidrymd av fem år, såsom följden skulle bliva av en underlåten uppsägning av kontraktet. Genom överenskommelse med bolaget bör en ändring vidtagas i syfte, att oktrojen kan bringas att upphöra utan onödig tidsutdräkt efter det statsmakterna tagit ställning till de föreliggande spörsmålen angående tobaksmonopolet. Ehuru jag hyser bestämd förhoppning, att dessa spörsmål skola vinna sin lösning vid nästa års riksdag, synes överenskommelsen i anslutning till grunderna för nuvarande oktrojbestämmelser böra givas det innehåll, att oktrojavtalet gäller till utgången av år 1930 samt sedermera förlänges för ett år i sänder, där ej från statens sida uppsägning sker minst sex månader före avtalets utlöpande. Enligt vad jag inhämtat har bolagets styrelse icke något att erinra mot en överenskommelse av nu angiven innebörd, självfallet under förutsättning att anordningen är att anse såsom ett provisorium. För statens vidkommande lärer riksdagens samtycke till den föreslagna kontraktsändringen böra inhämtas.»

På sätt framgår av det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1929 (bilaga till 1929 års statsverksproposition: inkomsterna) har chefen för finansdepartementet vid framläggandet av finansplan för statsregleringen vid den nu samlade riksdagen och beräkning av statens inkomster för nästa budgetår meddelat (sid. 31), att monopolkontrollutredningen i sitt betänkande angående anordnandet av den statliga kontrollen av aktiebolaget svenska tobaksmonopolets verksamhet föreslagit snabbare inleverering till statsverket av tobaksskatten, varigenom vid övergången till den nya ordningen skulle såsom inkomst för budgeten vinnas ett belopp, motsvarande en månads uppbörd. Departementschefen har därvid jämväl anfört, att styrelsen för monopolbolaget, på departementschefens förfrågan, meddelat, att ur synpunkten av bolagets likviditet något hinder icke kunde anses möta att under budgetåret 1929/1930 inleverera nämnda merbelopp samt att merbeloppet kunde beräknas uppgå till cirka 5 miljoner kronor.

I sitt anförande till det vid förevarande proposition fogade statsrådsprotokollet har departementschefen förklarar, att det syntes honom lämpligt

att i samband med träffandet av en tilläggsöverenskommelse rörande förlängd oktroj åt monopolbolaget jämväl, såsom sålunda förutsatts, ändra bestämmelserna om tiden för inleverans till staten av tobaksskatten.

Mot innehållet i det med propositionen framlagda förslaget till tilläggsöverenskommelse till gällande kontrakt mellan staten och monopolbolaget har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottets
yttrande.

I skrivelse den 25 augusti 1928 har aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, med förmålan att monopolbolagets behov av lådämnen för cigarrlådor nedgått till följd av minskad konsumtion av cigarrer och övergång i allt större utsträckning till förpackning i pappaskar samt med hänvisning till produktionsförmågan hos monopolbolagets egen fabrik för tillverkning av lådämnen, meddelat Pehr Fricks fabrikers aktiebolag, att monopolbolaget icke för framtiden kunde lämna fabriksbolaget beställningar å lådämnen för cigarrlådor. Emellertid utfäste sig monopolbolaget till viss beställning för år 1928 ävensom att för år 1929 beställa lådämnen för 500,000 lådor. En av fabriksbolaget gjord framställning att sistberörda kvantitet lådämnen skulle få levereras under första hälften av år 1929 har monopolbolaget sedermera tillmötesgått, dock under framhållande av att fabriksbolaget icke kunde räkna med någon utökad leverans för att sysselsätta personalen under resten av år 1929.

Motionerna
II: 424 och
425.

Med anledning därav, att fabriksbolaget sålunda skulle nödgas att omkring den 1 juli 1929 nedlägga sin tillverkning, hava de i motionerna nr 424 och 425 gjorda, här ovan återgivna yrkandena framställts, avseende yrkandet i motionen nr 424 ersättning åt de vid fabriksbolaget anställda arbetare samt yrkandet i motionen nr 425 ersättning åt bolaget och hos bolaget anställda.

Pehr Fricks fabrikers aktiebolag har i en till Kungl. Maj:t ställd, den 10 december 1928 dagtecknad skrift, av vilken avskrift bifogats motionen nr 425 i andra kammaren, gjort framställning angående ersättning till bolaget och dess personal i anledning därav, att bolaget icke längre kunde påräkna att till monopolbolaget få leverera ämnen till cigarrlådor. Häröver hava infordrade utlåtanden, som jämväl i avskrift bilagts sistnämnda motion, avgivits dels den 31 januari 1929 av statskontoret dels ock den 9 februari samma år av kommerskollegium, som därvid även yttrat sig över en av Svenska träindustriarbetarförbundet gjord framställning angående ersättning åt arbetarna vid lådfabriken samt tillika överlämnat ett av monopolbolagets styrelse avgivet yttrande i ämnet.

Framställningar hos
Kungl. Maj:t.

Framställningarna om ersättning åt fabriksbolaget och hos bolaget anställda äro, enligt vad utskottet inhämtat, föremål för utredning inom finansdepartementet. Utskottet har vidare erfarit, att monopolbolagets styrelse numera, i avvaktan å ersättningsfrågans prövning, beslutat bemyn-

diga ledningen för monopolbolaget att hos fabriksbolaget göra ytterligare en beställning å lådännen för cirka 500,000 cigarrlådor samt att denna beställning vore avsedd att fördelas å order under tolv månader, räknat från den 1 juli 1929, med 40,000 lådor per månad.

Utskottets
yttrande.

På sätt nyss omförmäls är frågan om ersättning åt Pehr Fricks fabrikers aktiebolag och hos bolaget anställda personer föremål för utredning inom finansdepartementet. Med hänsyn härtill har utskottet ansett, att de nu ifrågavarande motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Motionen
II: 334.

Motionen nr 334 i andra kammaren avser, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära ett övervägande av frågan, huruvida och i vilken omfattning åt de arbetare, som efter ingången av år 1927 avskedats eller kunde komma att avskedas från anställning vid aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, borde i anledning av deras minskade utkomstmöjligheter inom yrket beredas förmånligare ersättning än hittills skett.

Utredning.

I anledning av denna motion, vilken först hänvisats till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott men sedermera till bevillningsutskottet, har till sistnämnda utskott överlämnats ett av styrelsen för monopolbolaget till nämnda tillfälliga utskott avgivet utlåtande, vilket såsom bilaga åtföljer detta betänkande. Av utlåtandet framgår, att den i förevarande motion väckta frågan jämväl behandlats i ett nyligen av monopolbolagets styrelse till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande över en av svenska tobaksindustriarbetarförbundet gjord framställning. Enligt vad utskottet inhämtat är detta ärende föremål för utredning inom finansdepartementet.

Utskottets
yttrande.

Med hänsyn härtill och med beaktande av vad monopolbolaget i denna fråga anfört, har utskottet ansett förevarande motion icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Hemställan.

Under åberopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 213, bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med aktiebolaget svenska tobaksmonopolet träffa tilläggsöverenskommelse till det mellan staten och bolaget den 12 februari 1915 upprättade kontrakt angående utövande av svenska statens tobaksmonopol i huvudsaklig överensstämmelse med ovan intagna förslag;

2) att motionen II: 424 av herr Lovén m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionen II:425 av herr Weibull icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att motionen II:334 av herr Lovén, angående beredande av förmånligare ersättning åt vissa arbetare, som avskedats eller kunna komma att avskedas av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, icke heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1929.

På bevillningsutskottets vägnar:

JOH. NILSSON.

Närvarande:

vid beslut angående punkten 1):

herrar Johan Nilsson i Kristianstad, Bärg, Bergman, Örne*, Boman, K. Oscar Ericson i Oberga*, Leander, Björnsson, Jönsson i Boa, Bengtsson i Kullen, Hamrin, Olsson i Golvvasta, Björklund*, Nylander*, Olsson i Gävle, Nilsson i Hörby, Åström, Forssberg, Ericson i Boxholm och Werner;

vid beslut angående punkterna 2) och 3):

herrar Johan Nilsson i Kristianstad, Bärg, Bergman, Boman, Kristensson*, K. Oscar Ericson i Oberga*, Leander, Björnsson, Jönsson i Boa, Johansson i Arkösund*, Bengtsson i Kullen, Hamrin, Olsson i Golvvasta, Björklund*, Nilsson i Hörby, Åström, Sundberg*, Andersson i Katrineholm, Werner och Larson i Tönnersa;

vid beslut angående punkten 4):

herrar Johan Nilsson i Kristianstad, Bergman, Boman, Kristensson*, K. Oscar Ericson i Oberga*, Leander, Björnsson, Jönsson i Boa, Johansson i Arkösund*, Bengtsson i Kullen, Hamrin, Olsson i Golvvasta, Björklund*, Nilsson i Hörby, Åström, Sundberg*, Sandén, Andersson i Katrineholm, Werner och Larson i Tönnersa.

* Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Bilaga.**Styrelsen för Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet,**

i anledning av motionen II: 334 av herr Lovén angående beredande av förmånligare ersättning åt vissa arbetare, som avskedats eller kunna komma att avskedas av monopolbolaget.

Till riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott.

Genom skrivelse den 5 februari 1929 har utskottet anhållit om Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets yttrande i anledning av en inom andra kammaren väckt motion, nr 334, angående beredande av förmånligare ersättning åt vissa arbetare, som avskedats eller kunna komma att avskedas av bolaget.

I anledning härav vill styrelsen för Tobaksmonopolet meddela, att styrelsen på grund av remiss från Kungl. Maj:t haft anledning att yttra sig över en av Svenska Tobaksindustriarbetareförbundet gjord framställning, vilken bland annat utmynnade i en hemställan, »att vid upprättande av nytt kontrakt med Monopolet detta måtte förpliktigas att vid eventuellt behov av ytterligare personalindragningar, i första hand, och innan ny yngre arbetskraft anställs, permittera de äldsta arbetarna intill pensionsåldern mot ett understöd, ej understigande $\frac{7}{10}$ av den genomsnittsinkomst, de under närmast föregående år och på verklig arbetstid intjänat hos bolaget».

I sitt yttrande över framställningen i denna del anförde styrelsen följande:

»Vid tobaksmonopolets införande tillerkändes inom tobaksindustrien då sysselsatta personer ersättning, därest de på grund av tobaksmonopolets tillkomst miste sin sysselsättning inom tobakshandlingen. Denna ersättning, som utgick efter olika normer till yrkesutbildad och annan personal, bestämdes av i viss ordning utsedda kommissioner enligt grunder angivna i förordningen den 15 december 1914 (nr 437) om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. Såsom villkor för erhållande av personlig ersättning gällde, att vederbörande icke kunnat beredas ungefärligen motsvarande anställning hos monopolets utövare. Därest någon erhållit dylik anställning men blivit utan eget förvällande skild från densamma inom två år från tiden för monopolets ikraftträdande, d. v. s. före den 1 juni 1917, hade han dock rätt att utbekomma hela det honom villkorligt tillerkända ersättningsbeloppet. Ägde avskedandet rum först därefter men före den 1 juni 1920, utgick ersättningen med ett till tre fjärdedelar reducerat belopp.

Då Tobaksmonopolet år 1915 skulle övertaga tillverkningen av tobaksvaror, var ett hundratal tobaksfabriker i verksamhet, och härtill kommo ungefär lika många företag inom hantverk och hemindustri. Tobaksmonopolet koncentrerade omedelbart driften till 32 fabriksavdelningar, inrymda i 22 fastighetskomplex å 13 orter i landet. På grund av att de enskilda tobaksfabrikanterna vid monopolets införande hade stora lager av färdiga tobaksvaror kvarliggande, kunde Tobaksmonopolet icke omedelbart upptaga tillverkningen i full utsträckning. I början av år 1916 blev likväl driften

normal, och Tobaksmonopolet hade då fyllt sitt arbetarebehov medelst anställande av tidigare inom tobaksindustrien sysselsatt personal. Arbetare, som icke kunde beredas sysselsättning, erhöll så kallad »frisedel», som berättigade vederbörande till utfaende av den fastställda statliga ersättningen för mistad anställning inom yrket.

Under krigsåren stegrades konsumtionen av tobaksvaror i sådan grad, att, trots det Tobaksmonopolet till det yttersta uppdrog sin tillverkning och utnyttjade sina anläggningar, det icke blev möjligt att fullt tillfredsställa behovet. Det blev givetvis därvid nödvändigt att i stor utsträckning anställa ytterligare personal för att få det erforderliga personalbeståndet, och då befanns det ofta vara ofrånkomligt att anställa jämväl sådan personal, som tidigare uppburit statlig ersättning, ty denna personal var ju yrkesutbildad, och med den dåvarande ställningen inom särskilt cigarrindustrien med ytterst litet utvecklade maskinell drift tedde det sig nödvändigt att erhålla inom yrket redan kunniga personer för att så snabbt som möjligt kunna möta den stegrade efterfrågan på tobaksvaror. Vid slutet av år 1919 sysselsatte Tobaksmonopolet en arbetarepersonal av nära 5,700 personer, och det torde icke kunna ligga någon överdrift i påståendet, att vid denna tidpunkt alla förutvarande tobaksarbetare, som fortfarande ägde arbetsförmåga och som önskade arbete hos Tobaksmonopolet, även beretts arbetsansättning. Det är emellertid sannolikt, att icke på långt när alla förutvarande tobaksarbetare kunde taga anställning hos Tobaksmonopolet, emedan detta i många fall skulle nödvändiggjort en flyttning från en ort till en annan. Särskilt i sådana fall, där mannen och hustrun arbetade i skilda yrken, stötte givetvis en dylik förflyttning ofta på oöverstigliga svårigheter. Men även förhållandena på den öppna arbetsmarknaden voro vid denna tid sådana, att det icke förelåg större svårighet för en arbetare att inom annat yrke erhålla förmånligare anställning, än som då gällde inom tobaksindustrien.

Efter år 1920 och sedan mera normala förhållanden inträtt, sjönk konsumtionen av tobaksvaror oavbrutet under flera år. Då härtill kom, att Tobaksmonopolet alltjämt koncentrerade driften, så att tillverkningen numera bedrivs i 17 fabriksavdelningar, inrymda i 10 fastighetskomplex å 10 orter i landet, samt ytterligare driften, särskilt inom cigarr- och cigarr-cigarrettindustrien, blev allt mer mekaniserad, blev följden, att Tobaksmonopolet tid efter annan måste skrida till entledigande av personal för att driften skulle vara anordnad på möjligast effektiva och rationella sätt. Å andra sidan hava dessa koncentrationsåtgärder och denna omläggning till maskinell drift möjliggjort, att priserna på tobaksvaror kunnat sänkas avsevärt, och härigenom har givetvis konsumtionsminskningen kunnat hejdas, varigenom nedgången i arbetstillfällena motverkats.

Vid dessa oundvikliga entlediganden av personal har Tobaksmonopolet ansett sin ställning som ensam arbetsgivare inom tobaksindustrien i landet betingade ett särskilt hänsynstagande gentemot den avskedade personalen så långt, som detta synts vara förenligt med det statsfinansiella intresset av Tobaksmonopolets ekonomiska skötsel.

Tobaksmonopolet har vid avskedanden inriktat sina ansträngningar på att söka på lämpligaste sätt underlätta den avskedades övergång till annan verksamhet genom att utgiva understöd och anordna utbildningskurser för övergång till annat yrke.

Då det gällt att bedöma storleken av understöd och sättet för dess utgående, har Tobaksmonopolet sökt taga hänsyn bland annat till vid varje tillfälle rådande förhållanden på arbetsmarknaden och till den större eller

mindre grad av specialutbildning inom tobakshanteringen, vederbörande innehade, ävensom till den avskedades försörjningsmöjligheter efter avskedet.

I huvudsak hava de nödvändiga reduceringarna av arbetsstyrkan skett genom avskedande av yngre arbetare och arbetare utan försörjningsplikt.

Då den första mera omfattande personalminskningen vidtogs i april 1921, avskedades sålunda cirka 400 yngre arbetare under 21 år, och tilldelades dessa understöd under 12 veckor med 25 kronor per vecka.

I slutet av år 1921 avskedades ytterligare cirka 190 arbetare, av vilka cirka 160 voro i ålder under 25 år och övriga under 35 år. Dessa arbetare lämnades understöd under 15 veckor, varierande mellan 35 och 25 kronor per vecka för manlig och mellan 30 och 20 kronor för kvinnlig arbetare. Utöver dessa understödsbelopp fick Tobaksmonopolet vidkännas kostnader för yrkeskurser åt de avskedade arbetare, som önskade begagna sig därav.

Efter dessa riktlinjer skedde jämväl sedermera personalreduceringarna, och ett stort antal arbetare erbjöd sig att frivilligt avgå mot erhållande av dessa understöd. I en del fall hava särskilda åtgärder vidtagits för att underlätta vederbörandes övergång till annat yrke. Så träffades under år 1923 överenskommelser med cirka 40 manliga specialutbildade cigarrarbetare att avgå mot engångsunderstöd, som växlade mellan 3,500 och 5,500 kronor.

Vid de avskedanden, som under år 1927 verkställdes, blevo bland annat 14 manliga cigarrmakare i ålder under 37 år entledigade, därvid beslöts, att understöd skulle lämnas dem till utgången av år 1928 med vissa procent av deras förutvarande löneinkomst, nämligen med i genomsnitt cirka 80 procent under sex månader, 60 procent under nästföljande fyra månader, 50 procent under därpå följande sex månader samt 40 procent under återstående sex månader. Dessutom åtog sig Tobaksmonopolet att till och med år 1942 utbetala såväl sin egen som arbetarens andel i pensionsavgifter eller 150 kronor om året. Slutligen har Tobaksmonopolet beviljat vissa av dessa arbetare, som fortfarande icke kunnat erhålla annan sysselsättning, ett ytterligare understöd av 100 kronor per månad under tiden 1 januari 1929 till och med den 31 maj 1929.

Enär vid de avskedanden, som samtidigt vidtogos bland den kvinnliga personalen, det var nödvändigt att för driftens effektiva upprätthållande reduceringen genomfördes med hänsyn i första hand till arbetarnas lämplighet för driften, kom avskedandet att drabba även de åldersklasser, som tidigare icke varit föremål för personalminskning. Understödsbeloppen bestämdes med hänsyn härtill att utgå med 30 kronor per vecka och under så lång tid, att det totala understödsbeloppet utgjorde:

för arbeterskor under 25 år 300 kronor,

» » i åldern från och med 25 till och med 39 år 450 kronor
samt 30 kronor för varje år, varmed åldern översteg 25
år, samt

» » i åldern från och med 40 till och med 51 år 900 kronor
samt 100 kronor för varje år, varmed åldern översteg 40
år.

Härjämte skulle Tobaksmonopolet för arbeterskor i ålder över 35 år bära fulla pensionsavgifter, 120 kronor om året, intill högst sex år efter avgången ur tjänst.

För många av de sålunda berörda arbetare, som avskedats, har Tobaksmonopolet verkställt betydande inbetalningar till pensionsstyrelsen av retroaktivavgifter i och för vederbörandes pensionering, och dessa inbetalningar

komma den avskedade till godo, då han uppnår pensionsåldern, som utgör för man 62 år och för kvinna 57 år.

Vid sidan av dessa personalreduceringar har den nödvändiga minskningen av arbetarstammen skett genom avskedande av äldre personal i ålder nära pensionsåldern mot visst understöd, utgörande mellan 40 och 70 procent av löneinkomsten intill denna ålder, då vederbörande erhållit pension, som i regel uppgått till för man 1,060 kronor och för kvinna 600 kronor.

I samband med införandet av en del av de modernaste maskinerna inom tobakstillverkningen har det visat sig i vissa fall nödvändigt att nyanställa en del yngre arbetare för att tjänstgöra vid dessa maskiner, där arbetet varit för påfrestande eller mindre lämpligt för äldre arbetarpersonal. Att sådan nyanställning emellertid skett i jämförelsevis ringa utsträckning torde framgå av vidfogade tablå, som angiver anställningsår och födelseår för hos Tobaksmonopolet den 31 december 1928 anställd arbetarpersonal, se *Bil. I.*

Förutom genom de avskedanden, som ägt rum, har arbetareantalet, låt vara i ganska ringa utsträckning, minskats genom den naturliga avgången såsom genom dödsfall eller genom bortflyttning från arbetsort i samband med giftermål.

Arbetareantalet vid fabrikerna har nedannämnda år varit:

	1920	1927	1928
Cigarrfabrikerna	3,204	1,445	1,309
Cigarrettfabrikerna	885	540	558
Röktobaksfabrikerna	137	126	121
Tuggtobaksfabrikerna	215	130	125
Snusfabrikerna	210	140	135
Hjälpanläggningarna (ask- och kartongfabrik, mekanisk verkstad m. m.)	416	234	230
Summa	5,167	2,615	2,478

Proportionen mellan antalet manliga och kvinnliga arbetare har varit i det närmaste konstant. Antalet manliga arbetare har sålunda i procent av hela arbetareantalet utgjort:

1920	1927	1928
21.0	22.6	22.7

Under åren 1921—1928 har till tjänstemän och arbetare i bolaget i samband med avsked utanordnats understöd med nedan angivna belopp:

1921	kronor 555,000	1925	kronor 146,000
1922	» 426,000	1926	» 65,000
1923	» 452,000	1927	» 216,000
1924	» 277,000	1928	» 226,000

eller tillhoppa 2,363,000 kronor, häri ej inräknat kostnaderna för yrkeskurser eller för pensionsavgifter.

Det lär icke kunna bestridas, att vad Tobaksmonopolet sålunda åtgjort för avskedad personal är mer än någon statlig eller kommunal eller enskild institution gjort i motsvarande fall. På grund härav har styrelsen, även i full känsla av den särställning, Tobaksmonopolet såsom ensam arbetsgivare inom tobaksindustrien intager, ansett sig icke kunna i vidare mån utsträcka sitt hänsynstagande till personal, som entledigas.

Enligt styrelsens mening synes det knappast vara lämpligt att, på sätt tobaksarbetareförbundet yrkat, i det mellan staten och bolaget upprättade

kontraktet rörande utövändet av statens tobaksmonopol inrymma detaljerade föreskrifter, i vilken ordning avskedande av personal må äga rum, och huru understödsbeloppen till avskedade böra avvägas. Det torde vara bestämt att föredraga, att dessa spörsmål i stället få avgöras med hänsyn till de i varje fall föreliggande förhållanden utan bundenhet av i kontraktet stadgade föreskrifter, som måhända kunna vara lämpade för en situation men visa sig ägnade att i andra fall alstra svårigheter.»

Såsom utskottet behagade finna, är även den av motionären berörda frågan här ovan behandlad, och styrelsen tillåter sig därför att såsom svar på utskottets skrivelse åberopa vad styrelsen i ämnet anfört i sitt ovan citerade yttrande till Kungl. Maj:t.

Härjämte får styrelsen beträffande de i motionen åsyftade 14 cigarrmakarna hänvisa till i bifogade tablå meddelade uppgifter rörande bland annat till dem utbetalade understödsbelopp och pensionsavgifter, se *Bil. A*.

Stockholm den 16 april 1929.

Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet
för dess styrelse:

JOH. HELLNER.

Eric Vasseur.

Uppgift över hos Tobaksmonopolet anställd arbetarepersonal den 31 december 1928.

Anställningsår	K v i n n o r, Födelseår							Summa	%	M ä n, Födelseår							Summa	%
	Före 1869	69—78	79—88	89—98	99—10	1911	Före 1869			69—78	79—88	89—98	99—10	1911				
	Ålder år 1928									Ålder år 1928								
—60	59—50	49—40	39—30	29—18	17—	—60	59—50	49—40	39—30	29—18	17—	—60	59—50	49—40	39—30	29—18	17—	
1915—20	3	108	421	694	452	—	1,678	89.8	15	84	177	156	78	—	510	89.6		
1921—24	—	1	2	12	56	—	71	3.8	—	—	4	4	16	1	25	4.4		
1925—28	—	—	—	7	105	8	120	6.4	—	—	2	4	12	16	34	6.0		
Summa	3	109	423	713	613	8	1,869	100.0	15	84	183	164	106	17	569	100.0		

I ovanstående antal äro icke månadsavlönade arbetare inräknade. Desamma utgöra 94 män och 40 kvinnor. Samtliga utom 3 äro anställda åren 1915—20. Icke heller äro arbetare, som permitterats med understöd till inträdet i pensionsåldern, inräknade i ovanstående uppställning. Desamma utgöra 12 män och 60 kvinnor.

Förteckning över 14 cigarrmakare, entledigade den 15/2 1927 från cigarrfabriken i Malmö.

N a m n	Född	Familjeförhållanden	Understöd	Extra understöd	Värdet den 1/1 29 av tillförsäkrade pensionsavgifter efter avskedet	Årligt extra understöd	Summa understöd och pensionsavgifter efter 1927	Av Tobaksmonopolet till och med 1927 erlagda pensionsavgifter
			10/2 27—31/12 28	1/1 29—31/8 29	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Helge Andersson....	11/7 02	Ogift	3,259	500	1,635	—	5,394	100
Karl Nilsson.....	10/7 96	Gift, 1 barn	3,714	—	1,635	—	5,349	700
Sigfrid Sjöström...	7/8 95	» , 2 »	3,639	500	1,635	—	5,774	804
Sigfrid Lindkvist...	7/7 95	» , 2 »	3,653	—	1,635	—	5,288	811
Erik Eriksson.....	10/9 94	» , 3 »	3,627	—	1,635	—	5,262	913
Aage Jörgensen...	20/1 93	» , 2 »	3,611	500	1,635	—	5,746	1,027
Villy Nordkvist...	20/8 92	» , 2 »	3,372	—	1,635	—	5,007	1,146
Bror Lindesjö.....	2/9 91	Ogift	3,362	500	1,635	—	5,497	1,310
Johan Magnusson...	10/2 91	Gift, 3 »	3,026	500	1,635	—	5,161	1,272
Anders Pedersen...	4/11 90	» , 1 »	3,426	500	1,635	—	5,561	1,413
Nils Pettersson...	7/2 90	Änkling 1928	3,475	500	1,635	—	5,610	1,413
						Kapitalvärde 1/1 1929		
Hugo Bremer.....	8/3 86	Gift, 2 barn	2,817	—	1,635	2,492	1 6,944	2,015
Gottfrid Nilsson...	6/7 78	Änkling	2,787	—	1,396	—	4,183	3,566
Josef Knutsson...	1/9 76	Gift	3,442	—	1,216	3,089	2 7,747	4,086
Summa			47,210	3,500	22,232	5,581	78,500	20,576

Understöd har utgått efter följande grunder:

1927: 10/2—31/8 med 100 %, april 90 %, maj 85 %, juni 80 %, juli 75 %, augusti 70 %, september—december 60 %.

1928: januari—juni 50 %, juli—december 40 % av förutvarande inkomst, sedan densamma minskats med tobakspengar och dyrtidshjälp. Under 1927 erlade arbetarna själva sin andel av pensionsavgifterna.

¹ Bremer har beviljats ett årligt understöd av 200 kronor per år från och med 1929 till inträdet i pensionsåldern 1948.

² Knutsson har beviljats ett årligt understöd av 400 kronor per år från och med 1929 till inträdet i pensionsåldern 1938.